

MENGOSUS VAN GELRE.

XI.

Zonderling is het, dat men in de verhalen van de veten van BALDERIK en ADELA geen gewag gemaakt vindt van MENGOSUS of MENG0, die in dien tijd ongetwijfeld heer geweest is van Gelre.

De naam MENGOSUS kan beteekenen «Stedevoogd» en dat geeft aanleiding te denken, dat hij nog een anderen naam gehad heeft, een doopnaam die misschien MEGINHARD was. In den hemel veranderde zijn naam in dien van MAGINGAUDIUS, waarom zou die op aarde ook niet bij een of andere gelegenheid veranderd zijn?

In onze *Graven van Hameland* is aangetoond, dat MENGOSUS was een zoon van HUGO I graaf van Nordgou en achterkleinzoon van EVERHARD van Nordgou, die overgrootvader geweest is van WICHMAN graaf in Hameland en van GODIZO heer van Aspel.

MENGOSUS was gehuwd met GERBERGA, eene dochter van Hertog GODFRIED I (939—964) van Lotharingen.

Reeds voor 944 komt hij voor. Hij had zich toen aan een of ander misdrijf schuldig gemaakt of wel onverdiend was hem een bezitting ontnomen, welke hij van Keizer OTTO in leen had. In genoemd jaar ontving hij het in eigendom terug. In de hierop betrekking hebbende oorkonde wordt hij vasal des Keizers

genoemd. Die brief is te Elten gegeven en berustte in het archief te Vilich. Waar het landgoed gelegen was wordt niet gezegd.

Gelijk boven vermeld is was de praefectus GODFRIED, oom van BALDERIK, ook gehuwd met eene dochter van GODFRIED, zoodat MENGOSUS een zwager geweest is van den praefectus en oom van diens bloodzinnigen zoon.

GODIZO, heer van Aspel, zoon van RICHIZO, vermoedelijk kleinzoon van GERBERG, den vader van den Hamelandschen graaf WICHMAN, bezat als vrij eigen goed Stralen, hetwelk onmiddelijk aan Gelder grensde, Grefrath behoorde, gelijk wij zullen zien, aan MENGOSUS, Suchtelen aan GODIZO, zoodat beider bezittingen naast en door elkander lagen, hetgeen gelijke afkomst bevestigt, en toch heeft MENO zich niet bemoeid met de twisten zijner bloedverwanten en bureu. Toen het treurigste deel van dit familie-drama werd afgespeeld was hij echter reeds dood, want hij overleed in het jaar 1001.

MENO had slechts één zoon, GODFRIED geheeten, die in een slag tegen de Bohemers sneuvelde. Met de door dezen nagelaten goederen stichtte hij en zijne vrouw een klooster te Vilich in de Avelgou, het graafschap van paltsgraaf HERMAN, waarschijnlijk reeds voor 983. De stichtings-oorkonde schijnt verloren geraakt. Immunitet werd door Keizer OTTO III aan dat klooster verleend 18 Januari 987.

Van de in eenige oorkonden opgenoemde goederen van dat klooster, lagen de meeste in den omtrek van Bonn, maar ook werden twee mansi in-dominicati, zes andere mansi en twee molens te Glad-

bach vermeld. Te Roden vier mansi dominicatie en twaalf andere. Welk Roden bedoeld wordt is onzeker !).

MENGOSUS was een man van aanzienlijke afkomst, een zeer rijk Heer. Hij wordt door Koning OTTO genoemd: «nobilis vir» en Paus GREGORIUS geeft hem in 996 den titel van comes, zoodat hij vrijheer geweest is en een graafschap bezat. Nergens vindt men de ligging van het graafschap vermeld. De heerlijkheid was, als MENGOSUS er slechts één bezat, Gelder.

Even als de oorsprong van Kleef ligt die van Gelder in het duister. In de Karolingischen tijd was het reeds bekend. Op het einde der 9e eeuw bezat de abdij van Werden er een halve mansus en daarna verneemt men van die plaats niets meer, dan door de vermelding van IRENICUS, dat Keizer HENDRIK in 935 aldaar tot eersten Graaf heeft aangesteld BEGRINUS. Deze zou door MENGOSUS zijn opgevolgd.

Daar BEGRINUS dezelfde persoon was als GERBERG vader van Graaf WICHMAN, heeft men reden te vragen hoe het kwam, dat MENGOSUS, en niet WICHMAN, dezen in Gelder heeft opgevolgd. De reden hiervan kan zijn dat, hoewel de grafelijke waardigheid toen reeds meestal erfelijk was geworden in hetzelfde geslacht, echter opvolging in de rechte lijn nog niet algemeen was. De oudere lijn, wat stamgoederen betrof, ging voor de jongere lijn, de oudere persoon in ambten voor de jongere.

In mijn werk *De graven in Hameland*, heb ik de genealogische studie van GRANDIDIER over de Graven van Nordgou gevolgd, en daardoor de graven in Hameland even als deze gesteld te behooren tot het

Ettichonisch geslacht van den Salischen stam. Uit hetgeen ik nu in het vierde Hoofdstuk schreef zal het duidelijk zijn, dat ik niet langer daaraan kan vasthouden. Ik meen dat de graven in Hameland, en de graven van Nordgou in Elsas, laatstgenoemden na het begin der 9e eeuw, tot de Ottonische lijn behooren. ALBERIC Zoon van ETTICHO, kleinzoon van den 677 afgezetten Hertog ETTICHO of ATTELRIC zal de laatste graaf van Nordgou geweest zijn uit het Ettichonisch geslacht en opgevolgd door EVERHARD Zoon van BRUNCHARIUS, kleinzoon van BERCHARIUS den hofmeier, even als OTTO, door wien de Ottonische lijn in Frankenland werd voortgezet, en waarvan de afstammelingen nog voortbestaan, o. a. in het huis van Nassau, een zoon was van dien Austrasischen hofmeier BERCHARIUS, die in 692 stierf.

De Suntgou bleef evenwel graven uit de Ettichonische lijn behouden.

Mogelijk is het, dat tot den Ottonischen stam hier te lande nog moet gebracht worden EVERHARD gehuwd met GISELA, wiens testament door MIRAEUS geplaatst is op het jaar 837. Boven, bladz. 35, is dat testament vermeld. Behoort deze EVERHARD in dit geslacht te huis, dan zal hij geweest zijn een zoon van EVERHARD I van Nordgou, en is hij wellicht de stamvader geweest van aanzienlijke Zuid-Nederlandsche geslachten, o. a. van de graven van Hespengou en van Loon.

MENGOSUS' vader was HUGO I graaf in Nordgou (900—940) gehuwd met HILDEGARDIS. Deze had vier zoons EVERHARD V, MENGOSUS, HUGO en GONTRAM. Daar de naam HUGO overeenkomt met dien van WICHARD en

WICHMAN, en de oude genealogen de afkomst der graven van Gelre stellen uit een WICHARD heer van Pont, is het zeer wel mogelijk, dat bij dat verhaal waarheid tot grond ligt, en Pont bij Gelre het stamgoed en oudste alodiale bezitting geweest is van dit geslacht tusschen Rijn en Maas.

Volgens de genealogen — of liever volgens de legende — zouden twee broeders WICHARD en LUIPOLD, zonen van een heer van Pont in de vlakte van Gelder een draak gedood hebben, die bij zijn sterven Gelre! Gelre! riep. Die kreet zou aanleiding gegeven hebben tot den naam van Gelre, welke echter veel ouder is dan de tijd van KAREL DEN KALEN, waarin dat gevecht zou zijn voorgevallen. In dien tijd leefden echter HUGO en LUITFRIED zoons van HUGO graaf van Suntgou, broeders van IRMENTRUDIS, gemalin van Keizer LOTHARIUS I. Het is alzoo mogelijk, dat de namen der eerstvermelde heeren van Pont juist zijn.

In 880 deden de Noormannen een strooptocht op den Rijn. Zij verbrandden bij die gelegenheid Biorzona (Viersen of Birten), 't welk toen grootendeels door Friesen bewoond werd, en maakten zich meester van het paleis te Nijmegen dat zij versterkten. Koning LODEWIJK belegerde hen daar. Toen werd EVERHARD de Sakser door de Noormannen gevangen genomen en later door zijne moeder EVESA voor veel geld losgekocht. De Noormannen staken vervolgens het paleis in den brand en voeren langs de Waal naar zee.

Misschien is het dooden van een viking en het veroveren van zijn draak, d. i. schip, door HUGO en LUIPOLD aanleiding geweest tot de legende.

Op LUIPOLD zou WICHARD gevolgd zijn en werkelijk vindt men in Suntgou dat LUITFRIED II aldaar is opgevolgd door zijn zoon HUGO II in 864. LUITFRIED III had tot zoons HUNFRIED, LUITFRIED en HUGO. Zij worden vermeld met hun vader in 903. Maar een GERLACH en GODFRIED, die bij de genealogen na elkander voorkomen als voorgangers van MENGOSUS, vindt men niet onder de graven van Suntgou in de 10e eeuw.

WALDRADE, tante van EVERHARD den Sakser, was bijzit van Keizer LOTHARIUS. Hare moeder was EVESA. De Keizer maakte haar zoon HUGO hertog van den Elsas (afgezet in 979) en het is alzoo zeer wel mogelijk, dat de Keizer een harer broeders in Hattuarië verrijkte, hetzij dan EVERHARD of HUGO. Daar men echter hier geheel en al zonder bewijzen is, zullen wij dit veld overgeven als jachtterrein voor de fantasie.

Behalve den bovenvermelden zoon, die voor zijne ouders overleed, had MENGOSUS nog vier dochters: 1. ADELHEID eerste abdis van Vilich, 2. BERTRADE non te Keulen, 3. IRMENTRUDIS gehuwd aan THEODERICUS hertog van Moeselanie, vader van hertog FREDERIK en grootvader van hertog HENDRIK en ADALBERO, bisschop van Metz en 4. ALVERADE, die door eenigen gesteld wordt gehuwd te zijn geweest met een graaf van Molbach en Norvenich — door anderen met EVERHARD IV graaf van Nordgou of Egesheim, die echter haar vaders broeder was. — Wij onderstelden haar vroeger gehuwd aan OTTO, den in 966 uit zijne bezittingen in Deutschland verdreven zoon van EVERHARD graaf van Lahngou (en in Hameland). Ook op dit punt zijn wij sedert van meening veranderd, en meenen

dat zij tot echtgenoot gehad heeft HERBERT graaf van Wetterau, die 997 stierf.

Diens zoon ADELBERTUS was gehuwd met zekere CHRISTINA (van Odenkerken) en vader o. a. van HETZEL, stamvader der graven van Nuringen, Molbach en volgens J. M. en C. J. KREMER van HARDERATH die de grondlegger is geweest der huizen van Meerenberg en Gleiberg ²⁾.

HERBERTS vrouw wordt in geene oorkonde genoemd, maar hij had eene dochter die GERBERG heete, waarschijnlijk naar hare grootmoeder de echtgenoot van MENGOSUS. De heeren van Molbach waren advocaten van Vilich, totdat die advocatie in het midden der 12e eeuw kwam in het huis van Gulik.

Beide KREMERS onderstellen dat Gleiberg en Meerenberg hunnen oorsprong hadden uit HARDERATH, kleinzoon van HERBERT ³⁾. SCHENKENBERG beloofde het bewijs te leveren, dat deze denzelfden oorsprong hadden als het huis van Nassau, 't geen hij echter nooit volbracht.

Wat Meerenberg betreft is het door beide kundige geschiedvorschers en genealogen gestelde aan geen twijfel onderhevig. De afkomst van Gleiberg uit HARDERATH schijnt niet zoo zeker.

In 1206 waren heeren van Metriche HENDRIK graaf van Nassau en zijn neef WALERAM, ANSELMUS van Molsberg, SALOME van Gleiberg en hare dochter MACHTELD die gehuwd was aan RUDOLF paltsgraaf van Tubingen. Wij zien hier nauwe verwantschap tusschen Nassau, Molsberg en Gleiberg, en zouden daaruit besluiten dat SCHENKENBERG gelijk had.

Giesen, zegt J. M. KREMER, was eene gemeenschappe-

lijke bezitting van Gleiberg en Arnstein, doch brengt dit niet verder in rekening *). Arnstein en Molsberg schrijft hij evenwel denzelfden oorsprong toe als het huis van Nassau. Van Meerenberg en Gleiberg zegt hij wel, dat ook die huizen aanzienlijke goederen in gemeenschap hadden, maar hij noemt die niet, en alzoo is niet na te gaan waarom hij nadere verwantschap tusschen Gleiberg en Meerenberg aannam, dan tusschen Gleiberg ⁶⁾ en Nassau.

Was zijne bewering juist, dan is het waarschijnlijk dat Gleiberg, althans in den beginne, bezittingen had afkomstig van MENGOSUS. Hiervan wordt echter niets gevonden.

Van Molsbach is dat zeker. Gravin ALEIDIS van Molsbach, hare dochter ALVERADIS en haar schoonzoon graaf WILLEM van Gulik stichtten in 1177 een collegie van Carmelieten te Grefrath, waaraan zij schonken de kerk aldaar en hoven in de parochie Dernau en Oberwinter. Oberwinter komt voor in de bevestigingsbrief van Vilich van 1144.

Grefrath lag in de Molengou.

IRMENTRUDIS de oudste dochter van MENGOSUS was, zooals wij opgaven, gehuwd met THEODERICUS, hertog van Lotharingen en Moeselanië, zoo zegt VAN SPAEN.

J. M. KREMER noemt REMENTRUD gehuwd aan den vader van hertog FREDERIK, aan wien zij dezen hertog en bisschop ALDABERO van Metz, die in 1072 overleed, schonk. Beiden halen daarbij aan de *Vita Alberonis Episcopi Metens*; in LABBEI'S *Bibl. M. S. T.* 1. p. 670.

Intusschen geeft *l'Art de verifier les dates*: FREDERIK I hertog van Lotharingen, gehuwd met BEATRIX,

dochter van Hugo de Groote, vader van DIEDERIK, die hem opvolgde, ADALBERO bisschop eerst van Verdun en later van Metz, die in 1003 overleed, HENDRIK Graaf van Voivre en IDA gehuwd met RADEBOTON graaf van Aldenburg in Aargou.

DIEDERIK, Zoon van FREDERIK hertog van Bar en Lotharingen in 984, gehuwd met RICHILDE, bij welke hij een zoon had FREDERIK II en eene dochter ADELA vrouw van van WALERAM de oude van Arlon.

Daarentegen zou FREDERIK I van Luxemburg gehuwd geweest zijn met een kleindochter van MENGOSUS, van welke hij had: FREDERIK hertog van Neder-Lotharingen, GIJSBERT graaf van Luxemburg, ADALBERO bisschop van Metz van 1047 tot 1072, HENDRIK hertog van Beieren 1043, OGIVE gehuwd aan BOUDEWIJN met den baard, graaf van Vlaanderen en JUDITH gehuwd aan WELF, stamvader der markgraven van Este en hertogen van Beieren.

Men ziet hier heerscht verwarring. Men is het over de verwantschap van Bisschop ADALBERO van Metz niet eens ⁶).

Volgens SIGEBERT van Gemblours volgde te Metz als bisschop op DIEDERIK, Zoon van den Hamelandschen graaf EVERHARD, ADALBERO Zoon van hertog FREDERIK en BEATRIX zuster van HUGO CAPET. Bisschop DIEDERIK stierf 983. Zijn opvolger in 1003. — Volkomen in overeenstemming met den schrijver in *l'Art de vérifier les dates*.

Verder is de vraag of ADALBERO, de latere bisschop van Metz, een achterkleinzoon was van MENGOSUS door zijne moeder, echtgenoot van hertog FREDERIK,

of door zijne grootmoeder echtgenoot van hertog
DIEDERIK. Uit den leeftijd zouden wij besluiten tot
het laatste.

Wij hebben niets kunnen ontdekken van bezittingen
van dit geslacht, die afkomstig konden zijn van
MENGOSUS.

